

Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Arasındaki İlişki

The Relationship Between Social Media Addiction and Cyber Bullying in University Students

Ümran DEMİRCAN¹, Merve IŞIK², Nermin GÜRHAN³

ÖZ

İnternet yaşamımızda kolaylık sağlarken, bağımlılığa da neden olduğu belirtilmekte ve bu durum siber zorbalık kavramını beraberinde getirmektedir. Bu çalışmanın amacı üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık sıklığını belirlemek ve demografik özelliklerle ilişkisini saptamaktır. Ayrıca sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemektir. Tanımlayıcı tipteki araştırma örneklemini 210 öğrenciden oluşmaktadır. Veriler 'Kişisel Bilgi Formu', 'Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği' ve 'Siber Zorbalık Ölçeği' kullanılarak toplanmıştır. Verilerde tanımlayıcı istatistikler, ki kare, Pearson korelasyon testi, t testi, ANOVA test analizinden yararlanılmıştır. Kabul edilen anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ 'tir. Araştırmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık düzeyleri düşük, Sosyal Medya Bağımlılığı ile Siber Zorbalık arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur. Yaş ile Siber Zorbalıkla pozitif yönlü, Sanal toleransla negatif yönlü ilişki saptanmıştır. Sosyal Medya Bağımlılığının cinsiyet, anne eğitim düzeyi ve internette kalma süresine göre anlamlı olarak farklılaştığı; kadınların erkeklere göre, anne eğitim düzeyi ilkökul olanların okuma yazma olmayan, lise ve üniversitede okuyanlara göre; interneti 5 saat ve fazla kullananların 1-2 ve 3-4 saat kullananlara göre, sosyal medya bağımlılığı puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Siber Zorbalık cinsiyet, sınıf derecesi, anne eğitim düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre; ikinci sınıfların birinci sınıflara göre; annesi lise mezunu olanların diğerlerine göre siber zorbalık puan ortalamaları daha yüksektir. Sosyal medya bağımlılığı farkındalık çalışmaları, önleme programları ve siber zorbalığı azaltmak için etişin eğitime entegrasyonu önerilebilir.

Anahtar Kelime: Öğrenci, siber zorbalık, sosyal medya,

ABSTRACT

While the Internet provides convenience, it is stated that it also causes addiction and brings the concept of cyberbullying with it. The aim of this study is to determine the frequency of social media addiction and cyberbullying among university students and to determine their relationship with demographic characteristics. It is also to examine the relationship between social media addiction and cyberbullying. The descriptive research sample consists of 210 students. Data were collected using the 'Personal Information Form', the 'Social Media Addiction Scale' and 'Cyberbullying Scale' Descriptive statistics, chi-square, Pearson correlation test, t test, ANOVA test analysis were used in the data. The accepted significance level is $p < 0.05$. In the study, it was determined that the students' social media addiction and cyberbullying levels were low, there was positive relationship between Social Media Addiction and Cyberbullying. There was a positive relationship with age and Cyber Bullying, and a negative relationship with Virtual Tolerance. Social Media Addiction differs significantly according to gender, mother's education level and duration of stay on the internet.; women compared to men, primary school education level of women compared to illiterate, high school and university; Social media addiction mean scores of those who use the internet for 5 hours or more were found to be higher than those who use the internet for 1-2 and 3-4 hours. Cyberbullying differs significantly according to gender, grade level, and mother's education level. Compared to female students, male students; second graders compared to first graders; Cyberbullying mean scores of those whose mothers are high school graduates are higher than the others. Social media addiction awareness studies, prevention programs and integration of ethics into education can be recommended to reduce cyberbullying.

Keyword: Cyberbullying, social media, student,

Gazi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 7 Ocak 2020 tarihli ve 91650558-604.01.02 sayılı izni alınmıştır.

¹Öğretim Görevlisi, Ümran DEMİRCAN, Hemşirelik, Sinop Üniversitesi, Durağan Meslek Yüksekokulu, udemircan@sinop.edu.tr, ORCID:0000-0002-2975-4581

² Araştırma Görevlisi, Merve IŞIK, Hemşirelik, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, merve0606_90@hotmail.com, ORCID:0000-0002-4857-2337

³Prof. Dr., Nermin GÜRHAN, Hemşirelik, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, ngurhangurhan@gmail.com, ORCID:0000-0002-3472-7115

İletişim / Corresponding Author:
e-posta/e-mail:

Ümran DEMİRCAN
udemircan@sinop.edu.tr

Geliş Tarihi / Received: 02.03.2021
Kabul Tarihi/Accepted: 22.06.2022

GİRİŞ

Farklı kavramlar olarak karşımıza çıkan saldırganlık ve şiddet günümüze kadar ciddi bir sorun olarak gelmiştir. Ergenlerde görülen ve hızla yayılan olumsuz ilişkiler; akran zorbalığı ve siber zorbalık kavramlarıyla ifade edilmektedir.¹ Akran zorbalığı, bir öğrencinin birden fazla öğrenci tarafından sürekli ve belirli zaman aralığında rahatsız edici davranışlarına maruz kalması olarak tanımlanmaktadır.¹ Öğrencilerde görülen akran zorbalığının günümüzde siber ortamlarda da yaşanmaya başladığı görülmektedir.¹

Gençlerin büyük bir kısmının sosyal yaşamlarında oldukça önemsedikleri internette geçirdikleri zaman her geçen gün artmaktadır. Sosyal medya; bilgi aramak, oyun oynama, sohbet, sosyal destek, iletişim ve kritik eleştirel düşünme becerisinin gelişiminin yanı sıra her türlü bilgiye ulaşmadaki büyük kolaylık ve akademik destek gibi nedenler ile kullanılmaktadır.^{2, 3} Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kullandığı internet ve her geçen gün yaygınlaşan mobil uygulamalar sosyal medya uygulamasını da artırmıştır.⁴

Yaşantımızda olmazsa olmaz olarak görüp kullandığımız internet iletişim kurup, bilgi edinme ve paylaşımında yaşamı kolaylaştırırken kontrolsüz ve aşırı kullanımı da bağımlılığa neden olabilirken, aynı şekilde kontrolsüz ve aşırı kullanımda sosyal medyanın da bazı kullanıcılarda bağımlılığa neden olduğu belirtilmektedir.⁵ Okullarda her daim var olan ve görülen akran zorbalığı olarak tanımlanan şiddet türüne, yaşam içinde bu kadar yoğun kullanılmaya başlayan teknoloji ile yeni bir şiddet türü olan siber

zorbalık kavramını da beraberinde getirmiştir.^{6, 7}

Siber zorbalık; teknolojik araçların kullanarak gerçekleştirilen ve özel ya da tüzel kişiliğe, bir bireye ya da gruba ilişkisel ve teknik olarak kasıtlı şekilde zarar verme davranışlarının tümü olarak açıklanmaktadır.⁸

Siber zorbalığın bireyler üzerinde depresif ruh hali, öfke, kızgınlık, hayal kırıklığı, kızgınlık, üzüntü, utanç ve korku gibi psikolojik sorunlara, akademik başarıda düşme, arkadaşları ile görüşmek istememe ve kaçınma, okula gitmek istememe ve intiharlara yol açtığı belirtilmektedir.⁹ Sosyal medyada geçirilen sürenin artması ve denetlenmesindeki yetersizlik öğrencilerin sanal ortamda şiddete maruz kalma olasılığını ve zorbalık eğilimlerini de artıracığı kaçınılmaz bir gerçektir.

Türkiye’de internet erişiminin artması ve internet kullanım yaşının 16-24 yaş arası gençlerde %90,8 olması, internet kullanımında en çok %82,7 oranı ile internet üzerinden sesli ya da görüntülü konuşmalar ve sosyal medya kullanımının gelmesi bu alanda yapılacak çalışmaların önemini ortaya koymaktadır.¹⁰ Sosyal medya ve siber zorbalık konularının yeni bir araştırma alanı olmasından kaynaklı araştırmalar sınırlı sayıdadır. Dolayısıyla, bu çalışmanın siber zorbalığın ve sosyal medya bağımlılığının gençler üzerindeki etkileri ile ilgili farkındalık geliştirmesi ve konunun ciddiyetinin değerlendirilmesi bakımından araştırmalara ciddi katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Tanımlayıcı tipte olan araştırmamız Ocak-Şubat 2020 tarihleri arasında Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümünde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü 1. Ve 2. Sınıf öğrencileri

oluşturmaktadır. 3. ve 4. Sınıflar yoğun sınav dönemi nedeniyle katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Araştırmada örneklem büyüklüğüne gidilmemiş olup, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden 210 öğrenci dahil edilmiştir. Veriler

araştırmacılar tarafından toplanmış ve araçların uygulanması ortalama 20 dakika sürmüştür. Araştırmanın bağımlı değişkenleri sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık davranışlarıdır. Yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, internette kalma süresi ve interneti kullanma amacı gibi değişkenler bağımsız değişkenlerdir. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilmiş olup Kişisel Bilgi Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Siber Zorbalık Ölçeği ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından literatüre dayandırılarak hazırlanan, öğrencilerin sosyo demografik bilgilerini, internet ve sosyal medya kullanımına yönelik durumunu sorgulayan 12 sorudan oluşmaktadır.^{17, 18, 24, 25, 38, 40}

Sosyal Medya Bağımlılık Ölçeği-Yetişkin Formu (SMBÖYF)

Çalışmada veri toplamak amacıyla Şahin ve Yağcı (2017)'nin geliştirdiği "Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu" kullanılmıştır. 5'li Likert tipteki ölçekte ifadelerle katılma dereceleri, "Bana Hiç Uygun Değil (1 puan), Bana Uygun Değil (2 puan), Kararsızım (3 puan), Bana Uygun (4 puan), Bana Çok Uygun (5 puan)" şeklinde oluşturulmuştur. Ayrıca söz konusu ölçek Sanal Tolerans (ST) ve Sanal İletişim (Sİ) olarak 2 faktörlü ve 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten en yüksek 100, en düşük 20 puan alınabilmektedir. Puanın yüksek olması bireyin kendisini "sosyal medya bağımlısı" olarak algıladığı biçiminde değerlendirilmektedir. Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 0,94; alt boyutlardan sanal tolerans için 0,92 ve sanal iletişim için 0,91 bulunmuştur.¹¹

Siber Zorbalık Ölçeği (SZÖ)

Ölçek Regan W. Stewart, Christopher F. Drescher, Danielle J. Maack, Chad Ebesutani, ve John Young (2014) tarafından geliştirilmiş ve ölçeğin amacı siber zorba davranışlarını ölçmektir. Ölçekte 14'ü likert tipte ve 2'si çoktan seçmeli 16 soru bulunmaktadır. İlk iki soru bireylerin sanal ortamlarda herhangi birini rahatsız edici

davranışlarını sorgularken ikinci soru kişinin rahatsız edilip edilmediğini sorgulamaktadır. Sonraki 14 soru ise siber zorbalık maruziyetini ölçmektedir. Katılımcılar likert tipte olan soruları "Hiç, Neredeyse hiç, Bazen, Hemen hemen her zaman, Her zaman" skalası ile yanıtlamaktadır. Soru içerikleri siber alanda diğer kişilerce rahatsız edilme, kişisel bilgilerin izinsiz kullanımı, dışlanma, aşağılanma, tehdit edilmeye maruz kalınma durumu olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinde ilk 2 soru ayrı tutulmuştur. Ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği yüksek bulunmuştur.⁸

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri SPSS. 22 istatistik programı ile değerlendirilmiş ve güven düzeyi %95'dir. Maddeler içi ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerleri +3 ile -3 arasında normal dağılım için yeterli bulunmaktadır. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Siber Zorbalık ölçek ve alt boyutları çarpıklık ve basıklık değerleri -3 ile +3 arasında olup normal dağılım göstermektedir. Sosyal Medya Bağımlılığı ile Siber Zorbalık arasındaki ilişki Pearson korelasyon testi ile analiz edilmiştir. Sosyal Medya Bağımlılığı ve Siber Zorbalık ölçek ve alt boyutlarının 2'li gruplarda değişkenlerdeki farklılığı t testi, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlerde ise ANOVA testi ile incelenmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Gazi Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 7 Ocak 2020 tarihli ve 91650558-604.01.02 sayılı izni alınmıştır. Ayrıca Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünden de yazılı izin alınmıştır.

Araştırmanın Kısıtlılıkları

Araştırmamızın sadece 1. ve 2. Sınıf üniversite öğrencileri ile yapılmış olması bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmaya katılan toplam 210 bireyin %71,4'ü kadın; %28,6'sı erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 20 yaş; %74,3'ü 2.sınıfa gitmektedir. Katılımcıların %63,3'ünün annesi ilköğretim mezunu; %52,9'unun babası ilköğretim mezunu; %41,4'ünün 2 kardeşi olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların %70,5'inin kendine ait telefonu olduğu; %88,1'inin kişisel internet bağlantısı bulunduğu; %39,5'inin internette kalma süresinin ortalama 3-4 saat olduğu; %95,7'sinin internete telefondan bağlandığı; %74,3'ünün internete en çok bağlandığı ortamın ev olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %66,7'si interneti en çok sosyal ağlar için; %33,8'i film izlemek/indirmek için; %30,0'u müzik dinlemek/indirmek için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılardan sanal ortamda başka çocuklar tarafından rahatsız edilenlerin %27,1'i sosyal iletişim ağları ile; %20,5'i yazılı mesaj ile(SMS gibi) ile; %10,5'i ise kişisel videoları ile olduğu belirlenirken; Katılımcılardan sanal ortamda başka çocukları rahatsız edenlerin %6,2'si yazılı mesaj ile (SMS gibi); %5,7'si sosyal iletişim ağları ile; %4,3'ü ise sohbet odaları ya da sanal ortamdaki oyunlar esnasında olduğu belirlenmiştir

Katılımcıların sosyal medya bağımlılığı alt boyutlarından sanal tolerans, sanal iletişim ve sosyal medya bağımlılığı puan ortalamaları sırası ile, $2,66\pm 0,60$, $2,29\pm 0,63$, $2,47\pm 0,53$; siber zorbalık alt boyutlarından Duygusal Zarar Görme ve Aşağılanma, Dışlanma ve Şiddet, Siber Zorbalık puan ortalamaları sırası ile $1,43\pm 0,58$, $1,62\pm 0,60$, $1,52\pm 0,54$ 'dür (Tablo 1).

Tablo 1. Yaş, Sosyal Medya Bağımlılığı Ve Siber Zorbalık Ölçekleri Alt Boyutları Puan Ortalama Dağılımları

Yaş	n	$\bar{X}\pm ss$	Min-max
	210	$19,92\pm 1,20$	17,00-27,00
Sosyal Medya Bağımlılığı			
Alt boyutları			
Sanal Tolerans		$2,66\pm 0,60$	1,36-4,55
Sanal İletişim		$2,29\pm 0,63$	1,00-4,11
Sosyal Medya Bağımlılığı	210	$2,47\pm 0,53$	1,24-3,82
Siber Zorbalık Alt boyutları			
		$\bar{X}\pm Ss$	Min-max
Duygusal Zarar Görme ve Aşağılanma		$1,43\pm 0,58$	1,00-3,86
Dışlanma ve Şiddet		$1,62\pm 0,60$	1,00-3,67
Siber Zorbalık	210	$1,52\pm 0,54$	1,00-3,62

Katılımcıların Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ile Siber Zorbalık Ölçeği arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=,423$; $p<0,01$) bulunmaktadır. Yaş ile Sanal

Tolerans arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r=-,162$; $p<0,05$); Dışlanma ve Şiddet ($r=,144$; $p<0,05$) ve Siber Zorbalık arasında

pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=,143$; $p<0,05$) bulunmaktadır.

Katılımcıların Sosyal Medya Bağımlılığı sosyo-demografik özellikleri açısından incelendiğinde Sanal Tolerans, Sanal İletişim alt boyutları ve Sosyal Medya Bağımlılığı cinsiyet açısından anlamlı olarak farklı bulunmuştur ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin Sanal tolerans alt boyut ortalaması ($\bar{X}=2,72$), Sanal İletişim alt boyut ortalaması ($\bar{X}=2,36$), ve Sosyal Medya Bağımlılığı boyut ortalaması ($\bar{X}=2,54$), erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların Sanal Tolerans alt boyutu anne eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Annesi ilköğretim mezunu olanların puan ortalaması ($\bar{X}=2,74$), annesi yüksekokul/üniversite mezunu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=2,41$), daha yüksektir.

Katılımcıların Sanal Tolerans, Sanal İletişim alt boyutları ve Sosyal Medya Bağımlılığı internette kalma süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

İnterneti ortalama 5 saat ve daha fazla kullananların Sanal Tolerans puan ortalaması ($\bar{X}=2,89$), interneti ortalama 1-2 saat ya da 3-4 saat ($\bar{X}=2,57$), kullananların puan ortalamasından daha büyüktür. İnterneti ortalama 5 saat ve daha fazla kullananların Sanal İletişim puan ortalaması ($\bar{X}=2,41$), ve son olarak Sosyal Medya Bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{X}=2,65$), diğer grupların puan ortalamalarından daha büyüktür (Tablo 2).

Tablo 2: Sosyal Medya Bağımlılığının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

	n	Sanal Tolerans		Sanal İletişim		Sosyal Medya Bağımlılığı	
		Ortalama	ss	Ortalama	ss	Ortalama	ss
Cinsiyet	Kadın (150)	2,72	,58	2,36	,64	2,54	,53
	Erkek (60)	2,51	,63	2,10	,57	2,30	,51
	Test sonucu	t=2,333	p=,021*	t=2,802	p=,006*	t=2,977	p=,003*
Sınıf	1 sınıf (53)	2,62	,63	2,28	,52	2,45	,50
	2 sınıf (157)	2,66	,59	2,29	,66	2,48	,54
	Test sonucu	t=,427	p=,670	t=,053	p=,958	t=,267	p=,790
Anne eğitimi düzeyi	Okuma yazma yok(37)	2,47	,67	2,19	,60	2,33	,54
	İlköğretim (133)	2,74	,52	2,30	,64	2,52	,51
	Lise (31)	2,61	,74	2,31	,66	2,46	,63
	Yüksekokul/üniversite (9)	2,41	,63	2,38	,49	2,40	,52
	Test sonucu	F=2,683	p=,048*	F=,375	p=,771	F=1,286	p=,280

Tablo 2.
(Devamı)

Baba eğitim düzeyi	Okuma yazma yok(15)	2,55	,75	2,24	,57	2,40	,59
	İlköğretim (111)	2,59	,55	2,25	,63	2,42	,52
	Lise (60)	2,78	,54	2,36	,60	2,57	,46
	Yüksekökol (9)	2,70	,64	2,25	,63	2,47	,58
	Üniversite /Yüksek lisans(14)	2,76	,91	2,28	,80	2,52	,79
	Test sonucu	F=1,255	p=,289	F=,311	p=,870	F=,879	p=,477
Kardeş sayısı	1(34)	2,88	,66	2,32	,62	2,60	,55
	2(87)	2,64	,57	2,31	,68	2,48	,56
	3(37)	2,53	,49	2,15	,62	2,34	,49
	4(28)	2,71	,62	2,33	,57	2,52	,48
	5(11)	2,72	,64	2,20	,63	2,46	
	6 ve üstü(13)	2,40	,67	2,36	,48	2,38	,48
	Test sonucu	F=1,864	p=,102	F=,480	p=,791	F=,955	p=,447
Kendinize ait elektronik cihaz varlığı	Hayır (15)	2,93	,58	2,27	,58	2,60	,45
	Telefon (148)	2,64	,60	2,31	,61	2,48	,53
	Tablet (23)	2,68	,52	2,34	,72	2,51	,57
	Bilgisayar (24)	2,57	,63	2,06	,64	2,32	,55
	Test sonucu	F=1,235	p=,298	F=1,208	p=,308	F=1,011	p=,389
Kişisel internet bağlantı varlığı	Evet (185)	2,65	,61	2,31	,63	2,48	,54
	Hayır (25)	2,74	,50	2,11	,61	2,43	,47
	Test sonucu	t=,747	p=,456	t=1,481	p=,140	t=,451	p=,652
İnternette kalma süresi ortalama	1-2 saat (69)	2,57	,60	2,34	,63	2,45	,54
	3-4 saat (83)	2,57	,60	2,16	,56	2,36	,51
	5 saat ve üzeri (58)	2,89	,53	2,41	,69	2,65	,52
	Test sonucu	F=6,194	p=,002*	F=3,219	p=,042*	F=5,130	p=,007*
İnternete nereden bağlandığı	Ev (156)	2,68	,59	2,27	,62	2,48	,51
	Okul (52)	2,59	,64	2,32	,67	2,45	,60
	Test sonucu	t=,942	p=,348	t=,411	p=,682	t=,286	p=,776

Katılımcıların Siber Zorbalığı demografik özellikler açısından incelendiğinde Siber zorbalık ölçeği alt boyutu Dışlanma ve Şiddet ve Siber Zorbalık boyutu cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Tablo 3. Siber Zorbalığın Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

		Duygusal Zarar Görme ve Aşağılanma		Dışlanma ve Şiddet		Siber Zorbalık	
		Ortalama	ss	Ortalama	ss	Ortalama	ss
Cinsiyet	Kadın (150)	1,38	,53	1,55	,55	1,46	,49
	Erkek (60)	1,55	,67	1,80	,67	1,67	,64
Test sonucu		t=-1,683	p=,096	t=-2,580	p=,011*	t=-2,267	p=,026*
Sınıf	1 sınıf (53)	1,36	,50	1,47	,50	1,42	,44
	2 sınıf (157)	1,46	,60	1,67	,62	1,56	,57
Test sonucu		t=-1,026	p=,306	t=-2,048	p=,042*	t=-1,882	p=,062
Anne düzeyi	Okuma yazma yok (37)	1,38	,54	1,46	,53	1,42	,47
	İlköğretim (133)	1,39	,51	1,60	,55	1,50	,49
	Lise (31)	1,65	,79	1,87	,74	1,76	,73
	Yüksekokul/Üniversite (9)	1,43	,65	1,61	,76	1,52	,69
Test sonucu		F=1,901	p=,131	F=2,702	p=,047*	F=2,561	p=,056
Baba durumu	Okuma yazma yok (15)	1,36	0,45	1,63	,62	1,50	,50
	İlköğretim (111)	1,35	,55	1,52	,56	1,44	,52
	Lise (60)	1,51	,52	1,70	,60	1,60	,52
	Yüksekokul (9)	1,56	,72	1,67	,54	1,61	,58
	Üniversite /Yüksek lisans (14)	1,68	,86	1,96	,72	1,82	,73
Test sonucu		F=1,710	p=,149	F=2,251	p=,065	F=2,257	p=,064
	1(34)	1,53	,66	1,73	,64	1,63	,60
	2(87)	1,42	,57	1,64	,61	1,53	,56
	3(37)	1,40	,50	1,59	,53	1,49	,47
	4(28)	1,47	,67	1,57	,60	1,52	,57
	5(11)	1,44	,58	1,33	,41	1,39	,47
	6 ve üstü (13)	1,24	,34	1,60	,69	1,42	,50

Tablo 3. (Devamı)

Test sonucu	F=,513 p=,766	F=,819 p=,537	F=,488 p=,785	
Hayır (15)	1,37 ,59	1,51 ,58	1,44 ,57	
Kendinize ait bir elektronik cihaz varlığı	Telefon (148)	1,42 ,56	1,60 ,61	1,51 ,55
	Tablet (23)	1,38 ,46	1,69 ,51	1,53 ,43
	Bilgisayar (24)	1,58 ,74	1,69 ,59	1,64 ,60
Test sonucu	F=,653 p=,582	F=,420 p=,739	F=,479 p=,697	
Kişisel internet bağlantı varlığı	Evet (185)	1,44 ,58	1,64 ,61	1,54 ,56
	Hayır (25)	1,34 ,51	1,46 ,49	1,40 ,42
Test sonucu	t=,800 p=,425	t=1,411 p=,160	t=1,197 p=,233	
İnternette kalma süresi ortalama	1-2 saat (69)	1,40 ,54	1,57 ,62	1,49 ,56
	3-4 saat (83)	1,41 ,51	1,59 ,58	1,50 ,50
	5 saat ve üzeri (58)	1,49 ,69	1,70 ,59	1,60 ,59
Test sonucu	F=,490 p=,614	F=,870 p=,421	F=,778 p=,461	
İnternete en çok nereden bağlanıldığı	Ev (156)	1,44 ,59	1,60 ,60	1,52 ,56
	Okul (52)	1,41 ,52	1,65 ,57	1,53 ,49
Test sonucu	t=,317 p=,751	t=,561 p=,576	t=,139 p=,890	

*p<0,05

Erkek öğrencilerin Dışlanma ve Şiddet alt boyut puan ortalaması (\bar{X} =1,80), kız öğrencilerin puan ortalamasından (\bar{X} =1,55), daha büyüktür. Yine erkek öğrencilerin Siber Zorbalık boyut puan ortalaması (\bar{X} =1,67), kadın öğrencilerin puan ortalamasından (\bar{X} =1,46), daha büyüktür.

Siber zorbalık ölçeği Dışlanma ve Şiddet alt boyutu sınıf derecesine göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). İkinci sınıf öğrencilerin Dışlanma ve Şiddet alt boyut puan ortalaması (\bar{X} =1,67), birinci sınıfta okuyan öğrencilerin puan ortalamasından (\bar{X} =1,47), daha büyüktür.

Siber zorbalık ölçeği Dışlanma ve Şiddet alt boyutu anne eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Annesi lise mezunu olanların puan ortalaması (\bar{X} =1,87), diğer grupta olanların puan ortalamasından daha büyüktür (Tablo 3).

Bu çalışma üniversitede öğrenim gören öğrencilerin sosyal medya bağımlılıklarının ve siber zorbalık durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının incelendiği çalışmamızda

katılımcıların sanal tolerans alt boyutunun (2,66±0,60) orta düzeyde, sanal iletişim alt boyutunun (2,29±0,63) düşük düzeyde ve ölçeğin genel puan ortalamasının ise (2,47±0,53) düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Tutkun-Ünal ve Deniz (2016) 'in ve Özdemir (2019) 'in yaptığı benzer bir çalışmada da üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığının az oldukları ortaya çıkmıştır. Gül ve Diken (2018)'in yaptığı bir çalışmada ise çalışmanın bulguları alt boyutlar açısından incelenmiş, öğretmen adaylarının sosyal medya bağımlılığı ölçeğinde ST alt boyut puanlarının düzeyleri orta ($\bar{x}= 2.80$), Sİ alt boyut puanlarının düşük ($\bar{x}= 2.50$) olarak bulunmuştur. Sanal tolerans alt boyutunun orta düzeyde çıkmasına rağmen öğrencilerin sanal iletişim boyutunda sosyal medya bağımlılığının düşük çıkması öğrenciler açısından olumlu bir bulgu olarak düşünülebilir. Alan yazın incelendiğinde farklı sonuçların olduğu çalışmalara da rastlanmaktadır. Çalışmalarda elde edilen bulgular neticesinde sosyal medya bağımlılıklarının genel olarak orta düzeyde olduğu yönündedir.¹²⁻¹⁴

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık durumlarının incelendiği çalışmamızda elde edilen siber zorbalık alt ölçek ve genel toplam puanları düşük düzeyde bulunmuştur. Çalışmamızla benzer sonucun elde edildiği Dalmaz (2014)'in çalışmasında da öğrencilerin siber zorbalık ölçeği toplam puan ortalamaları düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.¹⁵

Çalışmamızda Sosyal Medya Bağımlılığı ile Siber Zorbalık arasındaki ilişki incelenmiş ve pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=.423$; $p<0,01$) olduğu saptanmıştır. Sosyal medya bağımlılığı puanları arttıkça siber zorbalık puanlarının da arttığını söyleyebiliriz. Genel olarak da sosyal medya bağımlılığı olan bir kişide siber zorbalık yapma olasılığının arttığını söyleyebiliriz. Literatürdeki çalışmalarda da çalışmamızla benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Eroğlu ve Güler (2015)'in çalışmasında riskli internet davranışları ile siber zorbalık arasında pozitif ve orta düzeyde ilişkisi saptanmıştır. Otrar ve Ökte (2014)'nin çalışmasında

öğrencilerin sosyal medya kullanımının artması ile zorbaca davranışlarda bulunma eğiliminde olmaları ve siber zorbalık vakalarının da artacağı belirtilmektedir. Demir ve Seferoğlu (2016)'nın yapmış oldukları çalışmada da internet bağımlılığı ve sanal zorbalık arasında pozitif yönde zayıf ilişki saptanmış, öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin artmasıyla siber zorbalıklarının artacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca internet bağımlılığı ve siber zorbalık arasında pozitif yönde ilişki olduğunu kanıtlayan çalışmalar da mevcuttur. Dolayısıyla öğrencilerin gerek eğitim amaçlı gerekse iletişim ve haberleşme amaçlı olsun internette geçirecekleri fazla sürenin sosyal medya kullanımını artırdığını, bu durumun da zamanla internet bağımlılığına dönüşebileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca internet bağımlılığının da siber zorbalığın en önemli yordayıcısı olduğu bilinmektedir.¹⁶⁻¹⁹

Çalışmamızda yaş ile Sanal Tolerans alt boyutu arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. Yaş arttıkça sanal tolerans puanlarının azaldığı söylenebilir. Bu da yaş ilerledikçe bireyin sorumluluklarının arttığı sosyal medyada geçirilen zamanın azaldığı ve bağımlılığın azaldığı şeklimde yorumlanabilir. Çalışma sonuçlarının aksine Çelik (2017)'nin çalışmasında üniversite öğrencilerinde yaş arttıkça sosyal medya bağımlılığının arttığı belirtilmektedir. Ayrıca yaşın sosyal medya bağımlılığını etkilemediği yönünde çalışmalar da mevcuttur. Çiftçi (2018) çalışmasında yaşın sosyal medya bağımlılığını etkilemediği belirtilmektedir. Yine Tutkun Ünal (2019)'in çalışmasında sosyal medya bağımlılığının yaş ile anlamlı değişmediği belirtilmektedir.

Çalışmamızda yaş ile Dışlanma ve Şiddet alt boyutu, Siber Zorbalık boyutu arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. Yaş arttıkça siber zorbalıklarının arttığı söylenebilir. Bu durum yaşın ilerlemesi ile ders yükünün artması ve araştırma için internette geçirilen sürenin fazla olması olarak düşünülebilir. Çalışmamızın aksine Demir ve Seferoğlu (2016)'nın

çalışmasında yaş azaldıkça sanal zorbalık davranışlarının arttığı belirtilmektedir. Ayrıca Ünver ve Koç (2017)'un çalışmasında yaş ile siber zorbalık davranışları arasında ilişki olmadığı belirtilmektedir. Yine Dalmaz (2014)'ın çalışmasında yaş ile siber zorbalık davranışları arasında bir ilişki olmadığı belirtilmektedir.

Çalışmamızdaki katılımcıların Sosyal Medya Bağımlılığı sosyo-demografik özellikleri açısından incelendiğinde Sanal Tolerans, Sanal İletişim alt boyutları ve Sosyal Medya Bağımlılığı cinsiyete açısından anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Kadın öğrencilerin Sanal tolerans alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=2,72$), Sanal İletişim alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=2,36$), ve Sosyal Medya Bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{X}=2,54$), erkek öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Katılımcıların sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin kadın öğrencilerde erkek öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular sosyal medya bağımlılığı yönünden kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu işaret etmekle birlikte, sosyal medya bağımlılığı yönünden kadınların erkeklerden daha fazla riskli olduğu söylenebilir. Alan yazında bu çalışmayla farklı ve benzer çalışmalar olduğu saptanmıştır. Çalışmamızın sonuçlarıyla paralellik gösteren bulgularda kadınların erkeklere oranla sosyal medya ile daha fazla meşgul olduğu saptanmıştır. Tutkun-Ünal ve Deniz (2016)' in ve Balcı ve Tiryaki (2013)' nin çalışmasının bulguları erkeklere göre kadınların sosyal medya ile daha fazla meşgul olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca Yılmazsoy ve Kahraman (2017)' in üniversite öğrencilerinde facebook bağımlılığını incelediği çalışmasında, Çelik (2017)' in Kültür Üniversitesi öğrencilerinde sosyal medya bağımlılık düzeylerini araştırdığı çalışmasında ve alan yazın incelendiğinde sosyal medya bağımlılığıyla cinsiyet arasında anlamlı farklılaşmanın olmadığını saptamışlardır.²²⁻²⁶

Sosyal medya kullanımı cinsiyet açısından ele alındığında erkeklerin daha bağımlı olduğu kadınların ise daha az bağımlı olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur.^{27,28} Sosyal medya bağımlılığının sanal iletişim ve sanal tolerans alt boyutlarında da cinsiyet açısından anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır. Çalışmamızda alt ölçeklere göre yapılan karşılaştırmalarda, sanal iletişim ve sanal tolerans boyutlarında cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu kız öğrencilerin alt boyut puan ortalamalarının erkek öğrencilerin alt boyut puan ortalamalarına göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre sanal iletişim yönünden kızların sosyal medyayı daha aktif kullandıkları ve sosyal medyada daha fazla zaman geçirdikleri için sanal toleranslarının daha yüksek olduğu düşünülebilir. Ayrıca sanal iletişimin ve sanal toleransın yüksek olması da sosyal medya bağımlılığını artırdığı, sosyal medya bağımlılığı yönünden kızların erkeklere göre çok fazla risk altında olduğu söylenebilir.

Çalışmamızda katılımcıların Sanal Tolerans alt boyutu anne eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Annesi ilköğretim mezunu olanların puan ortalaması ($\bar{X}=2,74$), annesi yükseköğretim/üniversite mezunu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=2,41$), daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durum düşük eğitim seviyesinde annenin çocuğunun internet kullanımındaki farkındalığının olmayışı ile ilişkilendirilebilir. Alan yazın incelendiğinde çalışmamızla farklı sonuçlara ulaşıldığı saptanmıştır. Erdem (2019), tarafından yapılan çalışmada anne eğitim düzeyi ve sanal tolerans alt boyutu açısından anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Atalay (2014)'ün, çalışmasında da anne eğitim düzeyi ile internet bağımlılığı arasında farklılık tespit edilmediği görülmektedir. Anne eğitim düzeyinin yüksek olması, gelir ve refah düzeyinin artmasına ve çocuklara daha iyi şartlar sunulmasına katkıda bulunduğunu ve bu durumun internet kullanımını artıran olumsuz bir durum olabileceği şeklinde ifade edilmiştir.^{29, 30}

Çalışmamızın bir diğer sonucu katılımcıların Sanal Tolerans, Sanal İletişim alt boyutları ve Sosyal Medya Bağımlılığı internette kalma süresine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İnterneti ortalama 5 saat ve daha fazla kullananların Sanal Tolerans puan ortalaması ($\bar{X}=2,89$), interneti ortalama 1-2 saat ya da 3-4 saat ($\bar{X}=2,57$), kullananların puan ortalamasından daha büyüktür. İnterneti ortalama 5 saat ve daha fazla kullananların Sanal İletişim puan ortalaması ($\bar{X}=2,41$), ve son olarak Sosyal Medya Bağımlılığı puan ortalaması ($\bar{X}=2,65$), diğer grupların puan ortalamalarından daha büyüktür (Tablo 3). Alan yazın incelendiğinde çalışmamızın sonuçları ile paralellik gösteren çalışma sonuçlarına ulaşılmıştır. Özdemir (2019)'in çalışmasına göre sosyal medyayı kullanma sürelerinin artması ile kişilerin sosyal medya bağımlılığının arttığı saptanmıştır. Tutkun-Ünal ve Deniz (2016)'in çalışmasında sosyal medyada geçirdikleri süreler arttıkça bağımlılıklarının da arttığı belirtilmiştir. 7 saatin üzerinde kullanan ortalama puanları 1-3 saat kullanan ve 4-6 saat kullananların ortalama puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Balcı ve Tiryaki (2013)'nin çalışmasında ise facebookta geçirilen süre arttıkça facebook bağımlılıklarının da arttığı gözlemlenmiştir. Çiftçi (2018)'nin çalışmasında interneti günde 5 saat ve üzerinde kullanan üniversite öğrencilerinin, günde 1-3 saat arasında internet kullanan öğrencilere göre sosyal medya bağımlılığı fazladır.^{22, 23, 28, 31}

Tutkun-Ünal (2019)' in çalışmasında da öğrencilerin sosyal medyayı günlük kullanım süreleri arttıkça sosyal medya bağımlılıklarının da arttığı ortaya çıkmıştır. Sosyal medyayı kullanma süreleri yüksek olan katılımcıların sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin sosyal medyayı daha az kullananlara göre anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Demir ve Kumcağız (2019)' in yaptıkları çalışma sonuçlarında da sosyal medyayı fazla kullanan katılımcıların sosyal medya bağımlılık düzeyleri az kullananlara göre anlamlı düzeyde fazla bulunduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda 5

saat ve üzerinde sosyal medya kullanımının sosyal medya bağımlılığı eğilimini artırdığı söylenebilir. Literatürde de bu sonucu destekleyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Araştırmalarda günlük sosyal medya kullanımı ve bağımlılık ilişkisi incelendiğinde bağımlılık eğiliminin günlük 4 saatten fazla kullananlarda daha yüksek ve orta düzeyde bağımlılıkla birlikte seyrettiği belirtilmiştir.^{12, 22, 32, 33}

Siber Zorbalık ve demografik veriler arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmamızda katılımcıların Siber zorbalık ölçeği alt boyutu Dışlanma ve Şiddet ve Siber Zorbalık cinsiyete açısından anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Erkek öğrencilerin Dışlanma ve Şiddet alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=1,80$), kadın öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X}=1,55$), daha büyüktür. Yine erkek öğrencilerin Siber Zorbalık puan ortalaması ($\bar{X}=1,67$), kadın öğrencilerin puan ortalamasından ($\bar{X}=1,46$), daha büyüktür. Bu durumun olası nedeni Türk kültüründe erkek çocukların kız çocuklara oranla daha otoriter ve denetimsiz yetiştirilmesi olarak söylenebilir. Alyakut (2017) ve İğdeli (2018)' nin çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin siber zorbalık puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaştığı ve erkeklerin kadınlara göre daha fazla siber zorbalık davranışı gösterdikleri görülmektedir. Özden ve İçellioğlu (2014)' nun çalışmasında erkek öğrencilerinin kadın öğrencilere göre siber zorba davranışları sergileme olasılıkları daha yüksek olduğu belirtilirken, siber zorbalık davranışlarını kadınlardan daha zararsız olarak algıladıkları saptanmıştır. Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalar ise kadınların erkeklere göre daha çok siber zorbalık yaptığını göstermiştir.³⁴⁻³⁷ Türkiye'de kadın ve erkeklerin farklı etkileşimlerle sosyalleşmeleri de farklılığa neden olmuş olabilir. Yine ülkemizde ki kız çocuklarının daha sıkı denetim altında olmaları ve saldırgan davranışlar da bulunma isteklerinin baskılanması daha çok beklenmektedir. Bu nedenle gerçek hayatta saldırgan davranışlarda bulunamayan kız çocuklarının sanal ortamda bu siber zorbalık

yaparak davranışlarını telafi ettikleri söylenebilir şeklinde açıklamıştır. Dalmaz (2014)' in ve Akcan ve Öztürk (2020)' ün çalışmalarında ise kadınlarla erkekler arasında siber zorbalık açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır.^{15, 38}

Çalışmamızda Siber zorbalık ölçeği Dışlanma ve Şiddet alt boyutu sınıf derecesine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İkinci sınıf öğrencilerin Dışlanma ve Şiddet alt boyut puan ortalaması ($\bar{X}=1,67$), birinci sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından ($\bar{X}=1,47$), daha büyüktür. Bu durum ikinci sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha fazla ders yükünün olması ve internette daha fazla zaman geçirmeleri olarak düşünülebilir. Çalışma sonuçlarımızın aksine, Özdemir ve Akar (2011)' in, ve Dalmaz (2014)' in çalışmalarında siber zorbalığın sınıf düzeylerine göre farklılık göstermediği yönündeki bulguları çalışmamızla örtüşmemektedir. İğdeli (2018)' nin çalışmasında ise siber zorbalığın sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında ise birinci sınıfların ikinci sınıflara göre daha fazla siber zorbalık yaptığı saptanmıştır.^{15, 28, 35}

Çalışmamızda Siber Zorbalık Ölçeği Dışlanma ve Şiddet alt boyutu anne eğitim düzeyi açısından anlamlı farklılık

göstermektedir ($p<0,05$). Annesi lise mezunu olanların puan ortalaması ($\bar{X}=1,87$), diğer grupta olanların puan ortalamasından daha büyüktür (Tablo 5). İğdeli (2018)' in çalışmasında annenin eğitim düzeyinin öğrencilerin zorbalık davranışında bulunması ve mağdur olmasında bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Eroğlu ve ark. (2015)' nin çalışmasında anne eğitim düzeyinin liseden düşük olması, lise veya daha yüksek eğitim alan katılımcılara göre daha fazla siber zorbalık yaptığı saptanmıştır. Bu çalışmada annenin eğitim düzeyi düşük olanlarda siber zorbalığın artması ile ilişkili olarak annenin çocuğuyla iletişiminin etkinliği ve internet kullanımının denetlenmesindeki yetersizlik ile ilişkili olması gösterilebilir. Ayrıca yapılan çalışmalarda düşük anne eğitim düzeyinin çocuğuyla olan iletişimde otoriter ve çocuğun internet davranışlarındaki farkındalığının azalması siber zorbalık davranışlarının etkilenmesine neden olmuş olabilir şeklinde ifade edilmektedir.^{16, 35}

Ayrıca anne eğitim düzeyi artması ile siber zorbalığın arttığını da bildiren çalışmalar bulunmaktadır (Serin, 2012; Laftman, Modin ve Östberg, 2013). Bu durum annenin eğitimine odaklanması ve çocukları ile geçirdiği zamanın azalması bu nedenle çocukların internette geçirdikleri sürenin artmasına bağlı olarak daha fazla siber zorbalık gösterebilecekleri şeklinde ifade edilmektedir.^{39,40}

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hayatımızın her aşamasında kullandığımız teknoloji bilinçli kullanılmadığında bireylerde sosyal ve psikolojik sağlığı tehdit eder hale dönüşmektedir. Sosyal medya kullanımının ve sanal zorbalığın gençler arasında yaygın olarak görüldüğü bilinmektedir. Bu çalışmada elde edilen veriler doğrultusunda üniversite öğrencileri arasında sosyal medya bağımlılığı olduğu görülmekte ve siber zorbalık uygulanmaktadır. Ayrıca sosyal

medya bağımlılığı ve siber zorbalık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Sosyal medya bağımlılığı arttıkça siber zorbalık davranışlarının arttığı söylenebilir. Bu sonuçtan dolayı üniversite öğrencilerinin siber zorbalığın etkileri ve ilişkili olduğu faktörler konusunda bilinçlendirilmeli ve doğru sosyal medya kullanımı ile ilgili bilgilendirmeler yapılmalıdır. Öğrencilere siber zorbalık davranışlarını azaltmak için psiko-eğitim programları uygulanabilir,

etiğın örgün eğitimle entegre edilmesi sağlanabilir. Siber zorbalığın sosyal medya bağımlılığı ile pozitif yönde ilişki olduğu sonucundan yola çıkarak sosyal medya bağımlılığını önleme programlarına önem

verilmelidir. Ayrıca ebeveynlerin çocukları ile yakından ilgilenmeleri ve internet üzerindeki davranışlarını kontrol etmelerinin önemliliği konusunda farkındalık çalışmaları yürütülebilir.

KAYNAKLAR

1. Yaman, E. ve Sönmez, Z. (2015). "Erğenlerin Siber Zorbalık Eğilimleri". Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 2 (1), 18-31.
2. Tokunaga, R.S. (2010). "Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization". Computers in Human Behavior, 26 (3), 277-287.
3. Kowalski, R.M, Limber, S.P. and Agaston, P.W. (2012). "Cyberbullying Bullying in the Digital Age". Second Edition. Wiley- Blackwell Pub.
4. Savcı, M, Ercengiz, M. ve Aysan, F. (2018). "Erğenlerde Sosyal Medya Bozukluğu Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması". Arch Neuropsychiatry, 55, 1-8.
5. Van den Eijnden R. J. J. M, Lemmens J.S. and Valkenburg P.M. (2016). "The Social Media Disorder Scale: Validity and psychometric properties". Comput Human Behav, 61, 478-487.
6. Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2013). "İlköğretim Öğrencilerinde Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yordayıcıları". Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26 (1), 105-121.
7. Kavuk, M. ve Keser, H. (2016). "İlköğretim okullarında siber zorbalık". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 31.
8. Küçük, S, İnanıcı, M.A. ve Ziyalar, N. (2017). "Siber Zorbalık Ölçeği Türkçe Uyarlaması". Adli Tıp Bülteni, 22 (3), 172-176.
9. Gürhan, N. (2017). "Her Yönüyle Akran Zorbalığı". Türkiye Klinikleri J Psychiatr Nurs-Special Topics, 3 (2), 175-81.
10. TÜİK (2019). "Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması". Haber bülteni no: 30574.
11. Şahin, C. ve Yağcı, M. (2017). "Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği-Yetişkin Formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması". Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD), 14 (1), 523-538.
12. Tutgun-Ünal, A. (2019). "İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi: Üsküdar Üniversitesi Örneği". Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi, (2), 49-80.
13. Özdemir, Z. (2019). "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı". Beykoz Akademi Dergisi, 7 (2), 91-105. doi: 10.14514/Byk.M.26515393.2019.7/2.91-105
14. Gül, Ş. ve Diken, E.H. (2018). "Fen Bilgisi Öğretmeni Adaylarının Sosyal Medya Bağımlılıklarının İncelenmesi". Kafkas Üniversitesi, E – Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5 (1), 41-50.
15. Dalmaz, E. (2014). "Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık/Mağduriyet, Depresyon ve Anksiyete Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Uygulamalı Psikoloji Programı, İstanbul.
16. Eroğlu, Y. ve Güler, N. (2015). "Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber zorbalık/Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Sakarya University Journal of Education, 5 (3), 118-129.
17. Otrar, M. ve Ökte, A. (2014). "Öğrencilerin Zorbalık Eğilimleri ile Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi Journal of Research in Education and Teaching, 3(3), 135-144.
18. Ünver, H. ve Koç, Z. (2017). "Siber Zorbalık ile Problemler İnternet Kullanımı ve Riskli İnternet Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 15 (2), 140-117.
19. Baldry, A.C, Farrington, D.P. and Sorrentino, A. (2015). "Am I At Risk Of Cyberbullying"? A Narrative Review and Conceptual Framework for Research on Risk of Cyberbullying and Cybervictimization: The Risk and Needs Assessment Approach. Aggression and Violent Behavior, 23, 36-51.
20. Ekşi, F. (2012). "Narsistik Kişilik Özelliklerinin İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalığı Yordama Düzeyinin Yol Analizi ile İncelenmesi". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12 (3), 1683-1706.
21. Özel, S. (2013). "Lise Öğrencileri Arasında Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Depresyon ve Benlik Saygısı İlişkisi". Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fatih Üniversitesi, İstanbul.
22. Tutgun Ünal, A. ve Deniz, L. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi". Route Educational and Social Science Journal, 3 (2), 155-181.
23. Balcı, Ş. ve Tiryaki, S. (2013). "Facebook Addiction Among High School Students in Turkey", TÜRKİAD Araştırmaları Dergisi, (34), 255-278.
24. Yılmazsoy, B. ve Kahraman, M. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı ile Sosyal Medyayı Eğitsel Amaçlı Kullanımları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Facebook Örneği", Journal of Instructional Technologies and Teacher Education, 6 (1), 9-20.
25. Çelik, M. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi: Kültür Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma". İletişimde Yeni Yaklaşımlar Konferansı, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
26. Alkan, H. ve Doğan, B. (2018). "A Research of The Relationship Between High School Students' Social Media Usage And Their Well-Being". International Journal of Educational Research Review, 3 (4), 97-102.
27. Calvete, E, Orue, I, Estévez, A, Villardón, L. and Padilla, P. (2010). "Cyberbullying in Adolescents: Modalities and Aggressors' Profile". Computers in Human Behavior, 26 (5), 1128-1135.

28. Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). "Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi". Educational Administration: Theory and Practice, 17 (4), 605-626.
29. Erdem, G. (2019). "Lise Düzeyindeki Öğrencilerde, Sosyal Medya Kullanımı, Akran İlişkileri ve Duygu Düzenleme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
30. Atalay, R. (2014). "Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumları ile Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki (Bahçelievler İlçesi Örneği)". Eğitim Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
31. Çiftçi, H. (2018). "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı". Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7 (4), 417-434.
32. Demir Y. ve Kumcağız, H. (2019). "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 9 (52), 23-42.
33. Karaiskos, D, Tzavellas, E, Balta, G. and Paparrigopoulos, T. (2010). "Social Network Addiction: A New Clinical Disorder?", European Psychiatry, 25, 855.
34. Alyakut, Ö. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Hakkında Görüşleri". Proceedings Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (Ibad-2017), 349-363.
35. İğdeli, F. (2018). "Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Bağlamında İncelenmesi". Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
36. Özden, M.S. ve İçellioğlu, S. (2014). "The Perception of Cyberbullying and Cybervictimization by University Students in Terms of Their Personality Factors". Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116, 4379-4383.
37. Balakrishnan, V. (2015). "Cyberbullying Among Young Adults in Malaysia: The Roles of Gender, Age and Internet Frequency". Computers in Human Behavior, 46, 149-157.
38. Akçan, G. ve Öztürk, E. (2020). "The Investigation of Predictors of Cyberbullying and Cyber Victimization in University Students". Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med, 17 (1), 47-57.
39. Laftman, S.B, Modin, B. and Östberg, V. (2013). "Cyberbullying and Subjective Health: A Large-Scale Study of Students in Stockholm, Sweden". Children and Youth Services Review, 35, 112-119.
40. Serin, H. (2012). "Ergenlerde Siber Zorbalık/Siber Mağduriyet Davranışları ve Bu Davranışlara İlişkin Öğretmen ve Eğitim Yöneticilerinin Görüşleri". Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.